

De Middeleeuwse burchtheren van Kessel 1279-1542

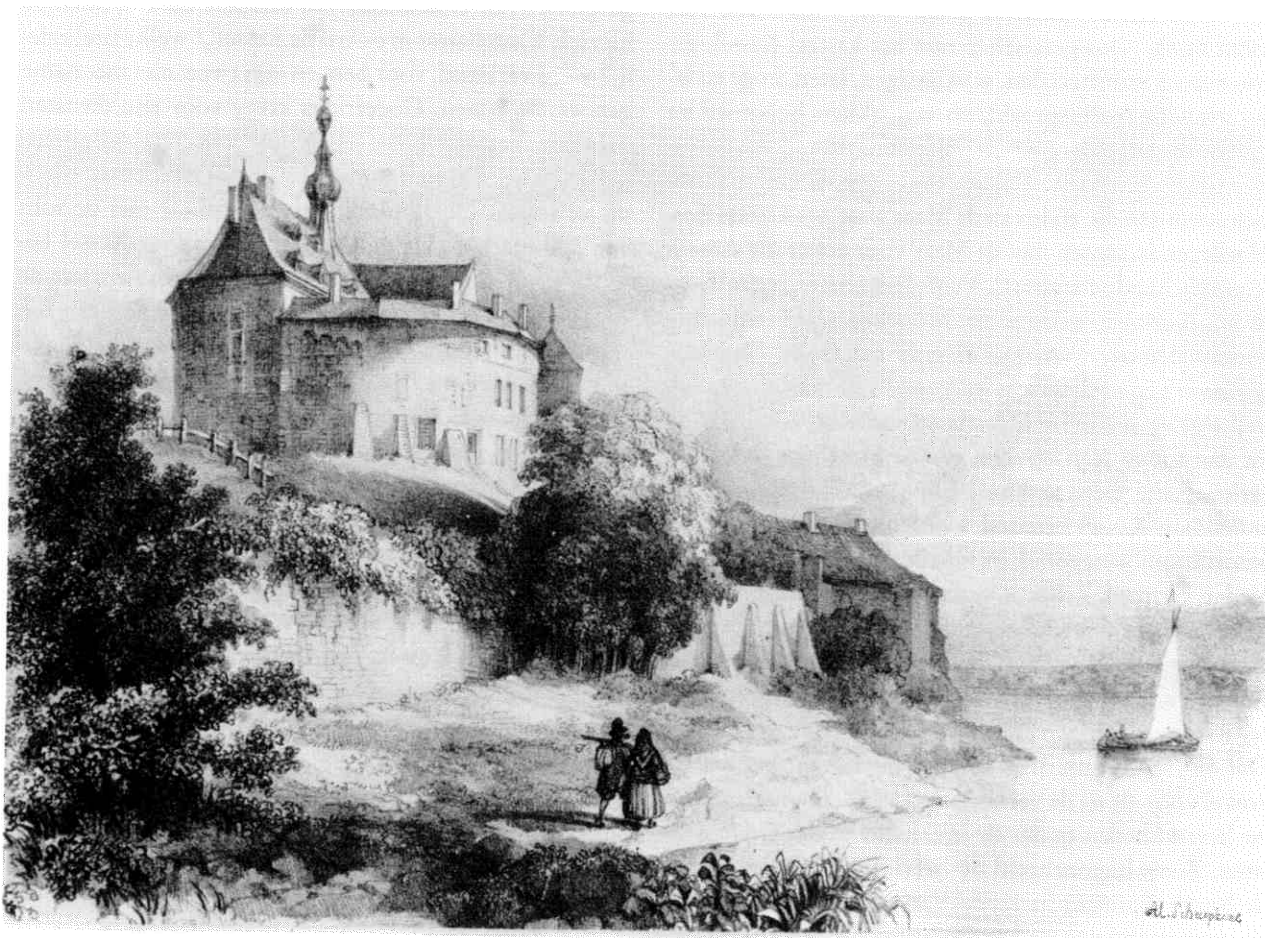
DOOR

M. FLOKSTRA

Voorwoord

Halverwege Roermond en Venlo stroomafwaarts doemt opeens aan de linkerzijde van de oever aan de Maas de kasteelruïne van Kessel uit het niets op. Wanneer je dan – na een flinke klim – boven op de heuvel staat en uit-ziet over de Maasvallei, dan begrijpt men pas wat voor strategisch punt Kessel in vroegere tijden innam. Van verre konden de verdedigers van de burcht de belagers al zien aankomen. Dan rijzen er vragen, zoals bijvoorbeeld: wie was de bouwer, wie waren de bewoners van dit ‘château à motte’? Heel simpel wordt er dan meestal geantwoord dat er door de eeuwen heen al diverse artikelen over dit unieke kasteel in Noord-Limburg zijn verschenen.

Met name van de hand van M. J. Wolters (1854), E. Slangen (1879) en E. Rozenkrantz (1896-1901) uit de negentiende eeuw. Uit onze tijd dateren bijvoorbeeld stukken van J. Linssen (1953), C. A. Huygen (1967) en A. H. Hendricks (1980) om maar enkele te noemen. Voor wat betreft de middeleeuwse periode zijn de auteurs niet veel verder gekomen dan het – op zich niet onverdienstelijk – verzamelen van losse feiten, waar wij toch heel dankbaar gebruik van gemaakt hebben. Waar destijds merendeel te vluchtig door de eeuwen werd gevlogen, is nu met deze bundeling getracht, zowel de bouwgeschiedenis als de heren van Kessel in de middeleeuwen tot omstreeks 1542 in een ruimer kader te belichten. Dat neemt niet weg dat er op verschillende plaatsen nog belangrijke hiaten overblijven, waar we met gissingen en pure ver-

Afb. 1 Kessel vanuit het westen. Lithografie naar een tekening van A. Schaepekens, circa 1825.

moedens moeten volstaan. Naast de bestudering van oorkonden, cartularia en andere authentieke stukken, speelt ook de zegelkunde zijn rol als hulpwetenschap bij de beoefening van de middeleeuwse geschiedenis. Dikwijls wordt alleen door een zegelafdruk het bewijs geleverd, dat het om dezelfde persoon of familie gaat. Aan het zegel kent men een aantal functies toe, waaronder bekrachtiging van beschreven handelingen. Maar hoofdzakelijk dient het als een herkenningmiddel. Slechts een beperkt aantal mensen was in de middeleeuwen de schrijfkunst machtig; dit verklaart enigszins de enorme verbreiding van het gebruik van zegels in deze periode. Een soort modegril van de middeleeuwen? Het zegel was een zeer persoonlijke zaak. De zegelkunde hanteerde duidelijke regels. Zij is een van de weinige persoonlijke overblijfselen uit een lang vervlogen tijd.

Inleiding

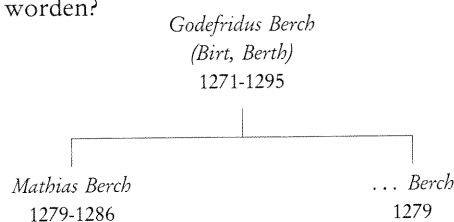
Nadat graaf Hendrik van Kessel, wellicht noodgedwongen, zijn graafschap Kessel met alle toebehoren in 1279 had verkocht, stelde de koper Reinald, graaf van Gelre en Zutphen, een zekere Godefridus Berch aan tot zijn 'castelein' op de burcht van Kessel. Wat de graaf van Gelre in 1279 precies kocht is niet duidelijk. In de akte verklaart de graaf van Kessel, dat hij met toestemming van zijn broer aan de Gelderse graaf voor 1.500 Mark verkocht heeft: 'Ons graafschap met het kasteel Kessel, getrouwen en ministerialen, wastijnsigen, laten, hoge en lage jurisdictie (rechtspraak), visserij, akkers bebouwd en onbebouwd, weiden, bossen, alle inkomsten, rechten en bezittingen die ons ten tijde van deze verkoop rechtens toekomen aan die zijde van de Maas waar het kasteel Kessel gelegen is, samen met de Maas voor zover die ditzelfde graafschap toebehoort'. Vervolgens werd bepaald dat de ministerialen wonend bij Mönchen Gladbach eveneens zouden overgaan naar de graaf van Gelre. De overige getrouwen en diverse goederen van de graaf van Kessel welke gelegen zijn bij Mönchen Gladbach, zou hij zoals tot dan toe in leen houden van de graaf van Gelre. De verkoopakte werd te Blerick opgemaakt.¹ Waaruit het graafschap Kessel bestond wordt dus in zeer vage bewoordingen aangeduid; er worden geen plaatsen of gebieden vermeld. Zeker is, dat uit deze oorkonde niet kan worden afgeleid welke plaatsen of gebieden tot het zogenaamde graafschap Kessel behoorden. Vroeger was men van mening dat de grenzen van het latere Land van Kessel overeen kwamen met die van het oude graafschap. Dat dit beslist onjuist is, blijkt namelijk uit het feit dat zowel vóór als ná de verkoop van 1279, diverse gebieden en heerlijkheden onder de invloedssfeer van Gelre kwamen. Zoals bijvoorbeeld de heerlijkheid Oostrum met de burcht Spralant in 1257.² Van ná de verkoop dateert de verwerving van de heerlijkheden Geysteren³ in 1304 en Grubbenvorst⁴ zelfs pas in 1311, om maar enkele te

noemen. Beide heerlijkheden moesten min of meer een gedwongen leenverhouding met Gelre aangaan. Door de leenband kon de leenheer toch wel rekenen op de trouw en de steun van zijn leenman. Als buitenstaander zag Jan, heer van Cuyck, op 31 oktober 1286 dit geografisch gebied reeds als een eenheid. Hij verklaarde, dat noch hij, noch de hertog van Brabant vijandelijkheden zullen plegen in 'dat lant van Kessele en dat daer to behoort, noch in dat eigenheit van Rode (Venray), dat des greven van Gelren is, ende dat dar to behoort'.⁵

De Gelderse aankoop van 1279 was een van de laatste verwervingen in het 'Peel-Maas en Niersgebied'. Al deze gebieden werden samengesmeed tot een complex, dat in de bronnen voor het eerst in 1318 genoemd wordt als het land van der Nierssen opwaert aen beyden syden van de Masen of wel het Overkwartier.⁶

Godefridus Berch (Berth)

Uiteraard kon de graaf van Gelre niet al zijn kastelen en andere bezittingen tegelijk bewonen; zodoende was hij genoodzaakt zijn domeinen te laten beheren door rentmeesters en andere ambtenaren. Vrij kort na de verwerving van de Kesselse goederen, benoemde hij op 27 oktober 1279 Godefridus Berch tot castelein (burchtvoogd, burggraaf) van zijn kasteel Kessel.⁷ In de bevestigingsbrief van Godefridus van dezelfde datum, noemde hij zich 'Castellanus in castro de Kessel',⁸ welke titel erfelijk werd verleend, voor hem en zijn twee, niet met name genoemde, zonen. Godefridus kreeg voor zijn diensten overigens een jaarlijkse vergoeding van 30 Keulse marken; te weten 20 mark uit de tol van Kessel en 10 mark uit de beden. De 30 mark waren aflosbaar met de som van 300 marken. De geschiedschrijvers over Kessel beschouwen Godefridus Berch – ridder en castelein van de burcht – in het algemeen als stamvader van de latere heren van Kessel. Men gaat er hierbij vanuit dat de afstammelingen van Godefridus Berch zich naar de Burcht Kessel zijn gaan noemen. Deze opvatting wordt ondersteund door het feit dat er in 1286 een zekere Mathias zoon van Godefridus genoemd Bert vermeld wordt, terwijl in hetzelfde jaar in een oorkonde Johan en Mathias van Kessel voorkomen. Bovendien wordt in 1338 met de burcht beleend een Mathias van Kessel die – naar men mag aannemen – een verwant is van de genoemde Johan en Mathias van Kessel. Wat ligt meer voor de hand dan te veronderstellen dat deze twee laatsten de twee zonen van Godefridus zijn, die in de oorkonde van 1279 bedoeld worden?

In tegenstelling tot de huidige opinie, meen ik toch nog een kritische kanttekening te moeten plaatsen. Van zowel Godefridus Berch als de latere burchtheren van Kessel zijn wapens bekend, maar deze stemmen niet overeen. Zoals verderop nog zal blijken voerde Godefridus Berch een zegel met twee pelgrimstaven en de Van Kessels daarentegen een zegelschild dat beladen is met vijf ruiten.

De bedoelde geschiedschrijvers moeten nu aangenomen hebben, dat een verandering van familienaam gepaard is gegaan met verandering van familiewapen. Deze veronderstelling gaat mij toch wel te ver.

Verandering van naam, wil lang nog niet zeggen dat zij hun familiewapen moeten wijzigen. Het blijft de vraag of de veertiende-eeuwse heren van Kessel wel gesproten zijn uit de casteleinsfamilie Berch. Immers de zegels van beide families zijn zo verschillend dat het onmogelijk is hierin een familie-verband te zien. Ook al is de voor naam Mathijs – één van de zonen van Godefridus – dikwijls dezelfde voor naam als die van de latere burchtheren. Het verschijnsel van verandering van familiewapen kwam wel voor, maar men ziet het eerder bij de hogere adel dan bij de groep van ministerialen of bij nog lagere standen. De plaats van de familie Berch is veel eerder te verwachten bij de lagere dan bij de hogere adel.

Vrij kort nadat Reinald I in 1271 zijn vader Otto als graaf van Gelre opvolgde, trouwde hij met Ermgard dochter van Walram IV, hertog van Limburg. Op 18 juni 1282 werd Ermgard door de Duitse koning beleend met het hertogdom Limburg.⁹ Vanaf die tijd noemden Reinald en Ermgard zich graaf en gravin van Gelre en hertog en hertogin van Limburg. Na haar dood in juni 1283 verkreeg Reinald haar bezittingen in vruchtgebruik, doch hierover ontstond tussen de naburige landheren grote onenigheid.

In 1286 hertrouwde graaf Reinald van Gelre met Margaretha, dochter van de graaf van Vlaanderen.¹⁰ Als verwelving van de Gelderse graaf was Godefridus Berch één van de vele borgen bij de opstelling van de huwelijkse voorwaarden. Het bij deze gelegenheid door hem aangehechte zegel is gelukkig bewaard gebleven (zie fig. 1). Het zegel vertoont een schild beladen met twee gekruiste pelgrimstaven waartussen vier harten of plompebladen.

Tijdens de Limburgse successie oorlog (1283-1288) verloor Reinald van Gelre de Slag bij Wörringen op 12 juni 1288. Zelfs raakte Reinald in gevangenschap van de overwinnaar, de Brabantse hertog. Na langdurig onderhandelen deed hij op 15 oktober 1289 afstand van de Limburgse erfenis. Hij kwam vrij, maar de schuldenlast van deze oorlog was vrij groot. Reinald was genoodzaakt de graafschappen Gelre, Zutphen en Kessel in 1290 voor de duur van vijf jaar te verpanden aan zijn schoonvader Gwijde, graaf van Vlaanderen.¹¹ Gelre en daarmee Kessel kwam

Afb. 2 Zegel van Godefridus Berch, 1286 mei.
Bron: ARA, Brussel, Charters Namen nr. 191.

sedert 1290 sterk onder Vlaamse invloed te staan. Mogelijk werd het pandschap rond 1298 beëindigd, doch de schuldenlast was in 1305 nog steeds niet afgelost.

Maar teruggekeerd naar de Kesselse burcht. Wie uiteindelijk Godefridus – sedert 1279 in Geldere dienst – na z'n laatste vermelding in de oudste Gelderse rekening van 1294-1295 opvolgde is niet bekend.¹² Kwam het kasteleinschap in handen van de in 1286 genoemde zoon 'Mathias, filius domini G(odefridus) dictus Bert'?¹³ Godefridus Berch kreeg in 1279 immers het kasteleinschap met het recht van bewoning van het huis Kessel voor hem en zijn zonen. Alleen de vordering van 300 marken zou natuurlijk ook voor de vrouwelijke erfgenamen overblijven.

De familie Van Kessel

Of kwam de burcht soms in handen van één van de in 1286 genoemde Van Kessels? 'Johans' en 'Mathias de Kessele' behoorden tot de edellieden welke op 4 juli 1286 gezamenlijk verklaren dat Reinald, graaf van Gelre volgens Gelders recht grafelijke inkomsten van Venlo, Kriekenbeek, Bremt, Kessel en Rode (Venray) verbonden heeft voor de huwelijksgift voor zijn echtgenote Margaretha van Vlaanderen.¹⁴ Jammer genoeg betreft het hier een eigentijds afschrift, zodat we tot nu toe geen dertiende-eeuwse zegels van de Van Kessels bij onze overwegingen kunnen betrekken. Daarnaast blijven we zitten met de vraag: welke familierelatie deze Van Kessels hebben met de in 1305 genoemde 'Johanne de Kessele'. Wellicht is de hier bedoelde Johan uit 1286 identiek met de Johan die op 13 mei 1305 aanwezig was bij de belofte van Ge-

Afb. 3 Zegel van Godefridus Slaterbeck, 1317 juni 20, diam. 20 mm.
Bron: HSAD, Herrschaft Heinsberg, Urk. 48.

Afb. 4 Zegel van Johan van Kessel, 1321 januari 13, diameter 21 mm.
Bron: HSAD, Herrschaft Heinsberg, Urk. 57.

rardus, heer van Horne aan de abt en het convent van Sankt Pantaleon te Keulen van een jaarlijkse erfcijns van zes marken, wegens hun goederen te Wessem, die Gerardus in leen houdt, regelmatig te betalen.¹⁵ Bij gebrek aan nadere gegevens kunnen we dit niet vaststellen. Zuiver theoretisch zou Mathias de zoon van Godefridus Berch uit 1286 dezelfde kunnen zijn als de 'Mathie de Kessel' welke vermeld wordt in de oudste Gelderse rekening uit 1294.¹⁶ Maar dan krijgen we opnieuw de vraag: hoe zit het hier met zijn familiewapen? Zegels zijn er jammer genoeg van deze lieden nog niet gevonden. Hoe dit alles moge zijn, de geschiedenis rond de Kesselse burcht is van 1295 tot 1326 in duisternis gehuld.

Een van de eerste vermeldingen van de burcht na 1300 is te vinden in het zogenaamde 'oudste leenaktenboek' van de graven van Gelre uit 1326. Men leest daarin dat Godert Slaterbeck, ook wel 'van Kessel' genoemd, buiten 'den hof te Kessel' ook 'helt van den greve den hof te Bochout, siin borchleen te Kessel, eynen wert ende de vischerije tot Eke (Kesseleik) ende den hof te Rode.¹⁷ De hof te Bochout en het borgleen mag niet worden vereenzelvigd, gezien het feit dat de burcht Kessel nog niet als leengoed was vergeven. Waaruit men kan afleiden dat de hof te Bochout slechts een onderleen was van de burcht. Daarentegen werd de burcht van Kessel beheerd door een burchtvoogd. Een andere bron verschaft ons aanvullende gegevens omtrent de genoemde Godert Slaterbeck. Op 20 juni 1317 oorkonde Godert dat hij zijn allodium (vrij eigen goed) de hof Loen te Helden heeft opgedragen aan de heer van Heinsberg, om het als leengoed terug te ontvangen. De bevestiging van dit feit geschiedde in tegenwoordigheid van Johannes de Kessel en

Willem van Swalmen ridder. Het hierbij aangehechte zegel van Godert vertoont eveneens de vijf ruiten, die zo kenmerkend zijn voor de familie Van Kessel. De getuigen Johannes van Kessel en Willem van Swalmen moeten nauwe verwanten zijn. Dit blijkt wel uit de oorkonde van 1330. Godert was getrouwd met Margaretha van Kessel, een dochter van de genoemde Johan. Godert en Margaretha verkochten gezamenlijk op 6 juli 1330 twaalf malder rogge aan het kapittel en Sint Jans altaar van Thorn, waarvoor zij hun 'moelen tot Grathem' (Grathem) als onderpand gaven.¹⁹ Ook hierbij waren de getuigen opnieuw haar vader en Willem van Swalmen, die uitdrukkelijk haar oom wordt genoemd.

Was de moeder van Margaretha soms een Van Swalmen? Verondersteld mag worden – gezien de oorkonden uit 1317 en 1330 – dat Godert Slaterbeck en Margaretha van Kessel mogelijk al reeds vóór 1317 gehuwd zijn. Zeer waarschijnlijk heeft Godert bij gebrek aan een eigen zegel het familiewapen (zegel) van zijn echtgenote Margaretha van Kessel overgenomen. Hierbij wordt dan verondersteld, dat Margaretha een aantal belangrijke goederen in haar huwelijk heeft meegebracht. Zoals het goed de hof te Loen te Helden (1317); herinneren we daarnaast aan de goederen waarmee Godert in 1326 door de Gelderse graaf beleend werd. Een verheffing van een leengoed diende altijd te geschieden door een volwassen man. Was de bezitter van een leengoed nog minderjarig of zelfs een vrouw, dan moest deze worden vertegenwoordigd; eventueel door haar man, een voogd of momber. Heel opmerkelijk blijft het dat rond de jaren twintig van de veertiende eeuw, diverse allodiale goederen aan de heer van Heinsberg werden opgedragen. Net zoals Go-

dert Slaterbeck werden Seger van Broekhuizen vanwege zijn riddermatig goed 'ther Gonne' (de Gun) onder Swolgen,²⁰ Wygerus van Baerle namens een huis gelegen 'Opper Berict en oppen Brande' onder Baarlo,²¹ Jacob, heer van Mirlaer (Meerlo) de Oude, vanwege zijn goed 'ten Berghe' gelegen te Wanssum²² en tenslotte Johannes van Kessel die met zijn zoon Mathias in 1321 voor een cijns van drie Marken – uit goederen gelegen onder Maasbree en Zoterbech (Soeterbeke) – leenmannen van de heer van Heinsberg.²³ Waarom genoemde edelen uit het land van Kessel allen onder de invloedssfeer van deze heer geraakten en niet met die goederen bij de Gelderse graaf terecht kwamen is een raadsel.

Na 1300 moet het geslacht Van Kessel reeds in verschillende familie-takken uitéén gevallen zijn. Zij gingen zich noemen naar hun belangrijkste bezit. Zoals b.v. de tak Kessel genaamd Roffaert en Kessel van 't (soms: 'aangen') Oever; ze waren geparenteerd aan de latere burchtheren van Kessel. Het goed Slaterbeek – of: Slaterbeck – dat ook wel Snaterbeek wordt genoemd, was gelegen bij de Tasbeek in het Kesselse broek. Veel is er over de middeleeuwse geschiedenis van dit goed niet bekend, maar we weten wel uit latere bronnen dat de bezitters van deze hof dezelfde waren als de heren van de Kesselse burcht. Maar binnen het kader van dit artikel is het niet mogelijk en nodig de nogal verwarde geschiedenis van deze hof uit de doeken te doen.

Mathijs van Kessel

De geschiedenis van de veertiende-eeuwse burchtheren van Kessel begint pas bij de beleningsoorkonde van 'Sente Lucien dach' 13 december 1338, waarin de Gelderse graaf Reinald II, Mathijs van Kessel aansteld tot 'oversten borchman op onse borch ende huys tot Kessel'. Zij het onder de voorwaarde dat de burcht voor de Gelderse graven een open huis blijft. In geval van oorlog konden dus de Gelderse troepen op Kessel gelegerd zijn. Mathijs verkreeg de burcht 'tot enen onversterflichen leene'.²⁴ Nog op dezelfde dag bevestigde de nieuwe leenman deze belening.²⁵ Mathijs' vader Johan van Kessel komt vele malen voor als getuige in diverse oorkonden. In 1318 bijvoorbeeld was hij onder de vele getuigen aanwezig bij een uitspraak van graaf Willem van Holland in een geschil tussen graaf Reinald I van Gelre en diens gelijknamige zoon, bijgenaamd Reinald de Zwarte.²⁶ Even zo zeer behoorde hij tot één van de borggen voor de huwelijksvoorwaarden tussen Gerard – oudste zoon van de graaf van Gulik – en Margaretha, oudste dochter van de graaf van Gelre op 1 maart 1333.²⁷ Geheel in de lijn der verwachtingen zien we diens opvolger Mathijs van Kessel als getuige optreden in diverse oorkonden. Hij genoot als vertrouweling van Reinald van Gelre groot aanzien en mede daardoor verwierf Mathijs van de Gelderse graaf – sedert 1339 hertog – enkele bezittingen, welke me-

Afb. 5 Zegel van Mathijs van Kessel, 1363 december 20, diameter ± 26 mm.

Bron: HSAD, Herrschaft Heinsberg, Urk. 173.

rendeels rond Kessel gelegen waren. Zo kreeg hij op 14 december 1339 'twee hoven lands gelegen in die gemeynthe van Helden'²⁸ en op 10 november 1340, voor een lening van 800 oude schilden, de tienden van Bracht en een goed te Brempt in onderpand.²⁹

Reeds voor 1348 bezaten de ouders van Mathijs rechten op de halve tol van Kessel, die zij ongetwijfeld van de hertog van Gelre in pandschap verkregen moeten hebben. De andere helft was in die tijd in handen van Dederic Averecht en zijn echtgenote Hadewich, burgers van Roermond. Ten tijde van Mathijs ontstond onenigheid over deze tol tussen de pandhouders en de stad Roermond. Het geschil werd in 1348 door de partijen bijgelegd in een accoord over het betalen van de tolheffingen te Kessel.³⁰ Nauwelijks twee jaar later – op 11 november 1350 – zag hertog Reinald af van het recht tot inlossing van het pandschap op de Kesselse tol. Hij gaf aan Mathijs van Kessel vanwege 'ghetruwen dienst' de rechten op de tol in leen en tevens verkreeg Mathijs van Kessel het recht, om de andere helft die Hadewich – inmiddels weduwe van Dederic Averechts – van de hertog in pand hield, te mogen inlossen.³¹ Vermoedelijk kwam dit gedeelte van de tol via vererving in handen van Vullinck van Holtmolen (Holtmeulen) en diens echtgenote Goda van Herkenbosch. Op 1 oktober 1428 verkochten zij tenslotte hun deel aan de stad Roermond.³²

De familie Van Holtmolen was geen onbekende in Kessel; zij bezat in die tijd ook al de hof Putting, maar hun bakermat lag in Tegelen, kasteel Holtmeulen. Deze tol heeft natuurlijk in de loop van de tijd enorme bedragen opgebracht, gezien de ligging aan de Maas. Ook Mathijs van Kessel bekrachtigt het verbond dat in 1359 gesloten

werd tussen de heren, ridders, knapen en steden van de landen van Gelre en Kleef. Doel van dit verbond was, de vrede in beide landen te waarborgen. Uiteraard vinden we Mathijs aan de Gelderse zijde. Alle betrokken partijen maakten de afspraak bij eventuele schendingen van dit verbond een aantal gewapende mannen te paard te leveren tot herstel van de vrede. Daarbij verbond de heer van Mirlaer zich voor twaalf mannen, terwijl de heer van Broekhuizen volstond met zes mannen, evenals de heer van Arcen. De heer van Well – Seger van Broekhuizen – en Sybrecht, heer van Blitterswijk zegden ieder slechts twee gewapende mannen toe. De ambtman van Kessel daarentegen zou twintig man moeten leveren, waartoe zeer waarschijnlijk Mathijs van Kessel heeft behoord.³³ Immers hij was zelf geen ‘heer’ van de heerlijkheid Kessel; De heerlijke rechten kwamen toe aan de hertog van Gelre. De Van Kessels waren leenmannen, zij het met een groot aantal rijke bezittingen, waaronder zelfs een landsheerlijk recht, namelijk de tol. Naast de reeds genoemde rechten en bezittingen had Mathijs met zijn oudste zoon Johan sinds 13 oktober 1364 ook van Johan van Meurs de tienden te Kessel, de Veehof en de hof Ganderingen – beiden onder Kessel gelegen – in pacht.³⁴ Hiervoor moesten zij aan de heer Van Meurs 80 gouden schilden betalen. Voor het genoemde bedrag stonden borg: Mathijs van Kessel heer Sibrechtszoon, Mathijs van Kessel Godertszoon, Floirken van Kessel genaamd Roffaert en Godert van den Oever. Alle vier behoorden kennelijk tot verschillende takken van de familie Van Kessel.

Wanneer Mathijs van Kessel kwam te overlijden is niet bekend. Met wie en wanneer hij getrouwd was evenmin. Een tip van de sluier wordt misschien opgelicht door de pondschatting van 1369. In dat jaar werd naast Jan van Kessel, heer Zijberts wijf van Kessel, ook ‘jonfrou Fye Mathys wyf’ door de Gelderse schatthouder voor een bedrag van acht pond aangeslagen.³⁵ Waarmee wellicht de voornaam van Mathijs’ echtgenote Fye (Sophia) bekend is geworden.

Johan van Kessel

Reeds in de oorkonde omtrent het accoord tussen de bezitters van de Kesselse tol en de stad Roermond betreffende de tolheffing, komen we Johan, de zoon van Mathijs van Kessel, tegen. Vermoedelijk is hij ook dezelfde die in 1368 als getuige voorkomt bij de opstelling van de huwelijksvoorwaarden tussen Eduard, hertog van Gelre, en Catharina van Beieren.³⁶ Daarnaast ontmoeten we hem nog slechts enkele malen. Zoals in 1369 in de pondschatting van het Overkwartier onder Kessel, waar de Gelderse schatthouder hem aansloeg voor een som van acht pond. Maar ook in 1377 toen de hertog van Gelre de stad Venlo in haar privileges bevestigde.³⁷ Eveneens zien we Johan als getuige bij het verdrag tussen diverse

Afb. 6 Zegel van Johan van Kessel, 1366 augustus 18, diameter 25 mm. Bron: HSAD, Archiv Jülich, Urk. 411.

leden uit de hertogelijke familie in 1379 optreden.³⁸ Het blijft echter een open vraag of hij dezelfde Johan is als die op 11 december 1391 een schepenbrief van de schepenen van Helden en Kessel in de functie van ‘ambtman des lants van Kessel’ bekrachtigt.³⁹

In de genoemde brief verkoopt Mathijs op ‘t Oever met toestemming van zijn vrouw Katharina acht malder jaarlijkse erfpacht aan Herman Kempen, een burger van Roermond. Voor deze verkoop stelde hij tot onderpand het veer (verstat) van Kessel. Het aantal gegevens over ambtmannen in de tweede helft van de veertiende eeuw is gering en zeer onvolledig. Zo is er in 1352 voor het eerst sprake van een ambtman – ook wel drost genaamd – van Kessel. Op 9 juli 1352 verzoekt hertog Reinald aan ‘Johan van Bruehusen, heren Williams soen onsen amptman in den lande van Kessel . . . huldinge’ te doen ‘van dat schoutet ampt van den lande van Kessel aan zijn broer Eduard van Gelre.⁴⁰ Daarna is er in 1363 sprake van de ambtman Willem van Baerle,⁴¹ in 1377 van Johan ter Poorten⁴² en in 1387 van Goedert van Kessel.⁴³ Helaas is de al eerder genoemde oorkonde uit 1391 het enige bekende voorbeeld waarin Johan van Kessel als ambtman optrad. Deze funktionarissen stonden in hoog aanzien en velen van hen behoorden tot de vaste kring van raadslieden rond de hertog. De functie was weliswaar niet erfelijk, maar in de praktijk kregen de meeste ambtmannen wel haast de vrije beschikking over hun ambt. Deze ontwikkeling werd vooral in de hand gewerkt, doordat de steeds in geldnood verkerende hertogen de ambten telkens opnieuw gingen verpanden. Zij werden daardoor afhankelijk en soms ook wel een spelel van hun schuldeisers. Een ambtman had naast zijn

Afb. 7 Zegel van Mathijs van Kessel, 1395 juli 6, diameter 21 mm.
Bron: RAL, Archief klooster Maria-Weide Venlo.

taak bij de schepenbank ook te zorgen voor handhaving van de openbare orde en veiligheid binnen zijn ambt. In het Overkwartier vormden de dorpen op de westelijke Maasoever die geen eigen beheer hadden samen het ambt Kessel. De rest van de dorpen – dus degenen die wel onder een eigen heer stonden vormden het land van Kessel. Het ambt en land werden telkens weer door elkaar gebruikt; het zijn slechts termen. Intussen blijft onopgehelderd hoe Johan van Kessel in bezit van de functie van ambtman is gekomen. De oorkonde uit 1391 verschaft ons evenmin uitsluitsel over de familieverhouding met Mathijs van Kessel. Of was de Johan van 1391 toch de zoon van de in 1387 genoemde Goedert van Kessel en geruisloos zijn vader opgevolgd? Tevens blijft de mogelijkheid bestaan dat Johan van Kessel, Mathijszoon, als gebruiker (leenman van Gelre) van de Kesselse burcht de functie van ambtman op een geheel andere wijze verwierf. Waardoor de burcht weer eens opnieuw in het middelpunt van de streekgeschiedenis van het land van Kessel kwam te staan. Lang heeft hij deze functie niet kunnen uitoefenen, want in 1397 is er al sprake van de ambtman Reiner van Buerlaer.⁴⁴

Een mogelijke blijvende binding tussen de burcht Kessel als ambtswoning enerzijds en het ambt Kessel anderzijds ging daardoor weer verloren.

Deze koppeling wordt vanaf omstreeks 1400 wel waargenomen in het geval van het kasteel Ter Horst.

Aan het einde van de veertiende eeuw wordt de situatie rond de verschillende familietakken er niet duidelijker op. Johan blijkt met zijn 'mondige' zoon (alweer een) Mathijs in 1395 betrokken te zijn bij het huwelijkscontract van Sybert Mathijszoon van Kessel en Bela dochter

van Dirk van Groesbeek, heer van Heumen.⁴⁵ De hier genoemde 'Mathijs' – vader van Sybert – zou wellicht directe familie, een broer van Johan van Kessel kunnen zijn, maar zekerheid hebben we niet.

Daarna treden Johan en diens zoon Mathijs in een oorkonde van 1390 en een van 1395 op. Beide stukken hebben betrekking op Gelders leengoed, de hoven klein en groot Maris, gelegen te Helden. In 1390 verkopen vader en zoon met toestemming van de hertog van Gelre een erfrente van zes malder rogge en vier capuyne voor de som van 108 gulden aan Heyn Essenmecker en diens echtgenote Hille, burgers van Roermond.⁴⁶ Een paar jaar later – op 6 juli 1395 – verkopen zij de hele bezitting rond de hof groot Maris aan Arnold Neutken en diens echtgenote Elisabeth, eveneens burgers van Roermond.⁴⁷ Arnold en zijn vrouw werden pas op 20 augustus 1402 door de Gelderse hertog beleend.⁴⁸ De hof is later in het bezit gekomen van het Venlose klooster Maria Weide.⁴⁹

Willem van Kessel

Slechts in een paar oorkonden treffen we Mathijs – de vader van Willem van Kessel – aan, zoals bij de verkoop van de hof Maris te Helden, in 1390 en 1395. Daarna komt hij alleen in indirecte bronnen voor, die gelukkig vaak zijn plaats in de familiegeschiedenis exact aangeven. Eén van de vele hiaten welke niet onopgemerkt mag blijven, is dat er tussen 1338 en 1404 geen beleningsakten van de Kesselse burcht in de Gelderse leenakten zijn te vinden. Eigenlijk kunnen we dus niet zeggen hoe het in die tijd met het feitelijke leengoed gesteld was. Pas in de dagen van Willem van Kessel kwam daar verandering in. Op 1 augustus 1404 droeg Johan van Kessel, Willems oom 'dat huys te Kessell mit synen tobehoeren, ende

Afb. 8 Zegel van Willem van Kessel, 1443 januari 11, diameter 25 mm.
Bron: RAL, Archief klooster Maria-Weide Venlo.

dien weerd voir dien vurscreven huysse gelegen, ende Slaiterbeecks goit mit synen tobehoeren ende heren Mathijs hoff van Kessell ynden kirsPELL van Kessell gelegen, vtgescheiden alsullich deell, als die Abdisse van Bilsen, an den vurscreven have heeft tot eynen Gelrisschen leens rechte' aan de hertog van Gelre ten gunste van Willem van Kessel, Mathijszoon. Waarna Willem nog dezelfde dag met deze goederen werd beleend.⁵⁰ Met deze belevning krijgen we definitief vaste grond onder de voeten en tevens de zo brood nodige rode draad te zien. Mathijs van Kessel moet dus reeds vóór 1404 overleden zijn. Hij blijkt volgens een oorkonde van 17 september 1408 getrouwd te zijn geweest met Vriendtzwent van Brede.⁵¹ Volgens de genoemde akte zou Willem van Kessel met zijn moeder samen de hof Goeterloe gelegen te Blerick en 'die muelen to Mulenbeck' aan Reynart van Boerle en diens echtgenote Elisabeth verkocht hebben. De kopers verklaarden dat de zaak nog steeds niet was afgerond en wilden zodoende hun rechten verhalen op het onderpand – een lijfrente ter waarde van 74 malder rogge te Raide. In het oudste register van gestichte jaardiensten van de kerk te Kessel, waar Rosenkrantz in 1897 al melding van maakt, blijkt dat voor Mathijs van Kessel en Vriendtzwent van Brede benevens hun kinderen Willem van Kessel met diens huisvrouw Gerarda van Broekhuizen en Seger van Kessel een jaargetijde gesticht is op de 'yersten vrijdach in der vasten'.⁵² Vrijwel met zekerheid is vast te stellen dat deze jaargetijde pas na 1411 gesticht moet zijn. Immers op Sinte Huybrechts dach (3 november) 1411 kregen de huwelijksvoorwaarden tussen Willem van Kessel en Gerarda van Broekhuizen hun beslag.⁵³ Vrij logisch is dat wanneer zij beiden in voornoemd jaargetijde vermeld worden, de stichting hiervan ná 1411 moet liggen.

Gerarda van Broekhuizen behoorde tot de wijd vertakte familie Van Broekhuizen, waarvan de leden in diverse plaatsen – merendeels in het Overkwartier – heerlijke rechten en andere goederen bezaten. Gerarda was een dochter van Willem, heer van Broekhuizen en Agnes Vrouwe van Waardenburg. Volgens de huwelijksvoorwaarden bracht de bruid een som van duizend oude schilden mee, waarvan de helft belegd diende te worden in de heerlijkheid Waardenburg. Hiermee zou Gerarda haar kindsdeel volledig in bezit hebben, waardoor zij op geen enkele manier aanspraken kon doen gelden op de heerlijkheden Loe (bij Alpen een plaats bij Xanten aan de Rijn) en Broekhuizen. Verder moest de bruidegom de bruid het vruchtgebruik schenken van al zijn bezittingen in Blerick. Een aantal jaren later, bij de erfdeling – in 1415 – van de goederen van Gerarda's vader Willem van Broekhuizen blijkt inderdaad dat zij alleen nog maar rechten heeft op 'vijftiehalf hondert scilde' of een jaarlijkse rente van 50 schilden te betalen door haar oudste broer Johan, heer van Broekhuizen en Waardenburg.⁵⁴ Daarna zien we Willem en Gerarda in een groot

aantal oorkonden zoals diverse transacties omtrent geldleningen en aankopen van rechten op het Kesselse veer optreden. Het zou te ver voeren al deze oorkonden te behandelen; daarom beperken we ons tot de belangrijkste.

In het jaar 1433 kochten zij $\frac{1}{3}$ deel;⁵⁵ in 1436 het aandeel van Mathijs vanghen Oever,⁵⁶ in 1437 $\frac{1}{4}$ deel,⁵⁷ waarna in 1441 nog een erfpacht van acht malder rogge op het veer, van diverse eigenaren.⁵⁸ Naar het laat aanzien verwierf Willem met deze aankopen de volledige rechten van het Kesselse veer.

In 1418 was Willem van de partij toen de edelen uit het Overkwartier toetraden tot een verbond tussen de ridderschap en de steden van het hertogdom Gelre.⁵⁹ Doel van dit verbond was, dat de ridderschap en steden één lijn zouden trekken ten opzichte van de opvolging van hertog Reinald IV. Eveneens behoorde hij tot een van de zegelaars die in 1436 een soortgelijke verbondsbrief sloten.⁶⁰ Buiten Willem behoorden ook andere familietakken van de Van Kessels tot bezegelaars van deze verbondsbrieven, zoals in 1418: Seger Johanszoon van Kessel, Arnolt Scriver van Kessel, Gadert Roffaert van Kessel en Willem van Kessel bastaard. Allemaal geparenteerd aan de familie Van Kessel.

De zegels van Gerarda van Broekhuizen

In de vijftiende eeuw bloeiden er vele takken van het geslacht Van Broekhuizen. Het probleem dat zich hierbij voordoet aan de hedendaagse onderzoeker bestaat hierin, dat neven, achterneven en verre familieleden vaak dezelfde voornamen droegen. Alleen aan hun naaste ver-

Afb. 9 Zegel van Gerarda van Broekhuizen, 1443 januari 7, diameter $\pm$ 25 mm.
Bron: RAL, Archief Klooster Maria-Weide Venlo.

Afb. 10 Zegel van Gerarda van Broekhuizen, 1443 januari 11, diameter 25 mm.
Bron: RAL, Archief klooster Maria-Weide Venlo.

wanten of persoonlijk zegel kan men deze lieden herkennen en hun de juiste plaats in de familiegeschiedenis toewijzen. Op het eerste oog lijken het alleen maar een aantal willekeurig geplaatste hermelijsaartjes. Doch bij nadere bestudering ontdekt men de verschillen in opstelling ervan. Heel opmerkelijk is wel het zegel van Gerarda van Broekhuizen. Zij beschikte in 1443 zelfs over twee zegelstempels. Een zegelafdruk van misschien wel het oudste stempel, dateert van 7 januari 1443 en vertoont ons het zo kenmerkende zegel van de Heren van Broekhuizen.⁶¹ Zij voerde 4:3 hermelijsaartjes in het schildhoofd (afb. 8). Daarentegen voerde haar vader Willem, heer van Broekhuizen sedert aanvang als heer van Broekhuizen 5:4 hermelijsaartjes. Een paar dagen later op 'des vijftien dages, naeden heiligen dertien dach' (11 januari) 1443 voerde Gerarda echter een alliantie zegel Van Broekhuizen/Van Kessel (afb. 9).⁶² Opnieuw ontdekt men een verschil met het vorige zegel. Heraldisch links vertoont dit zegelafdruk in het schildhoofd 3:2 hermelijsaartjes en rechts het ruitenwapen (1:3:1) van de Van Kessels. Met dit zegel bekrachtigt Gerarda nadien steeds opnieuw haar transacties, waarna we gerust kunnen aannemen dat haar eerste zegel – van 7 januari 1443 – in onbruik is geraakt.

Kesselse rechten op het Ambt Kessel

Op 18 april 1431 werd Johan van Broekhuizen, heer van Loe en Geysteren door de hertog van Gelre in de functie van Ambtman van Kessel en Ter Horst benoemd.⁶³ Uit alles blijkt dat Johan een kleurrijke figuur was, wiens leven aanvankelijk getekend moet zijn geweest door oor-

logen en vetes. Hij beantwoordt aan het – misschien te romantische – beeld dat wij van een middeleeuwse ridder hebben. Hij was niet alleen gevreesd door de bewoners van naburige streken – een vechtjas, wreed en vroom tegelijk – maar ook bij eigen landslieden vanwege plunderingen en afpersingen blijkens bewaarde processen met de hertog van Gelre en de graaf van Moers.⁶⁴ Rond 1450 kwam hij tot inkeer en ging op pelgrimstocht naar Rome. Op 7 juli 1450 kreeg Johan van Broekhuizen van paus Nicolaas de vijfde 'knecht der knechten' (in dienst van God) een penitentie met het verzoek de reis maar voort te zetten naar het Heilige Land.⁶⁵

Hij keerde van deze verre reis echter niet terug, stierf onderweg en is vermoedelijk begraven binnen het beroemde Sinte Catharinaklooster in de Sinaï (Egypte).⁶⁶ De exacte datum van overlijden is niet bekend, maar moet geruime tijd liggen vóór december 1451. Immers op 10 december 1451 hield zijn weduwe Anna van der Straeten, met wie hij omstreeks 1430 getrouwd was, een boedelscheiding met Johans broers en zussen, daar hun huwelijk kinderloos was gebleven.⁶⁷ De lezers beginnen zich natuurlijk zo langzamerhand af te vragen wat dit alles met Kessel te maken heeft. Welnu, Johan van Broekhuizen, heer van Loe en Geysteren was een broer van Gerarda, echtgenote van de Kesselse burchtheer. Bij de verdeling van Johans nalatenschap behield weduwe Anna van der Straeten de goederen die zij van haar kant binnen het huwelijk had ingebracht, met name het kasteel Wissen bij Weeze en het ambtmanschap van Goch. Daarnaast verkreeg zij onder andere het vruchtgebruik van de heerlijkheid Loe, welk recht later door Johans erfgenamen werd afgekocht. Willem van Kessel en Gerarda van Broekhuizen hielden zich keurig aan deze deling en betaalden volgens afspraak, als eersten – nota bene twee dagen na de deling – aan weduwe Anna 300 Rijnse guldens.⁶⁸ Deze som vormde een deel van de opbrengst van het vruchtgebruik van de heerlijkheid Loe. Willem en Gerarda erfden het ambtmanschap van Kessel en de daarmee verbonden halve heerlijkheid Horst, onder voorwaarde dat zij verschillende legaten, met een totale waarde van 2575 Rijnse guldens aan de andere erfgenamen zouden uitkeren. Dat de nagedachtenis van Johan beladen was met de achterdocht van de hertog van Gelre wisten zij eigenlijk van begin af aan. Johan had met hertog Arnold in een ambivalente verhouding geleefd; aantrekking en afkeer volgden elkaar op. Hij was een rebel van het zuiverste water, die ondanks alles zijn heer juist in kritieke situaties trouw ter zijde was gebleven. In de delingsakte werd er met de wankele verhoudingen zelfs al rekening gehouden en derhalve liet Johan de volgende bepaling opnemen: 'Oick offt saeck weer dat Willem van Kessel aen den ampt van Kessell ind den anderen aen den renthen van Raede (Venray) van onsen ghenedighe heren van Gelren enige last off indracht aen queme van heren Johans wegen voirscreven bis toe desen dage toe ghe-

Afb. 11 Zegel van Johan van Kessel, 1450 september 21, diameter 27 mm.

Bron: RAL, Archief Scheres Baarlo, inv.no. 652.

schiet weer dat soelen die erffgenamen voirgenoomd sementlick den anderen helpen draighen'. Dus met andere woorden, men zou elkaar bijstaan in eventuele lasten met betrekking tot het ambt Kessel en de renten van Venray. De hertog echter bekommerde zich niet om de renten. Deze waren immers grotendeels bestemd voor het door Johan bij testament in 1450 gestichte klooster te Oostrum (het latere klooster Bethlehem).

Maar hertog Arnold greep wel in voor wat betreft de opvolging in het ambt Kessel. De hertog beriep zich op een clause in Johans testament: 'welck testament onder andere as men seght inhoudende was off sich bevonde dat hij aen sich geslagen hed buyten recht ende reden tegen seligen hertoch Arnolt off anders inden ampt Kessell, dat sijne erven daar van wederkerongen doin solden'.⁶⁹ Al met al is niet duidelijk op welke clause dit zou kunnen slaan, gezien het feit dat er geen enkele in Johan's testament voorkwam. De hertog vond inderdaad dat hij en zijn onderdanen door Johan benadeeld waren, waardoor deze het ambt verbeurd had. Hertog Arnold nam alsnog wraak voor schade die Johan hem vroeger had berokkend en trok daarom het ambt en de halve heerlijkheid Horst weer aan zich. Hij weigerde na Johans overlijden diens erfgenaam Willem van Kessel tot ambtman te benoemen. Ten gevolge van het zeer bedenkelijke optreden van de hertog bleef de familie Van Kessel zich verzetten. Wellicht vloeiende een en ander voort uit een politieke beslissing van de hertog. Willem en Gerarda voelden er kennelijk niets voor in te gaan op Arnolds aanbod in deze kwestie te procederen voor de geestelijke gerechtshoven Keulen of Luik. De kerkelijke rechter was namelijk hierin bevoegd daar het ging om uitleg van een testa-

ment. Ongetwijfeld zal Gerarda's neef Willem van Broekhuizen, zoon van Sweder van Broekhuizen, die afgestudeerd was als 'doctor in beide rechten' geadviseerd hebben dit niet te doen. Daar zat de Kesselse burchtheer met de brokken; hij was inderdaad te klein om een behoorlijke vuist te maken tegen de nogal onbetrouwbare hertog. Bij diens opvolgers hebben de Van Kessels alles in het werk gesteld – overigens zonder veel succes – om alsnog tot ambtman van Kessel te worden benoemd.

Hoeveel kinderen Willem en Gerarda precies kregen is niet met zekerheid te zeggen. In ieder geval blijkt uit latere akten dat zij tenminste vier kinderen hadden, waarvan twee dochters: Wilhelmina en Catharina. Wilhelmina blijkt al vóór 1440 getrouwd te zijn met Derik van Pellant.⁷⁰ Van de zonen was Johan de oudste en Mathijs de jongste zoon. Catharina werd de echtgenote van Cornelis van Merwijck, die sedert 1465 rechten verwierf op het goed Baersdonck waaraan de halve heerlijkheid Grubbenvorst was verbonden.⁷¹ Later in de zestiende eeuw verkregen hun erfgenamen door erfenis de burcht Kessel in handen, waarover verder meer. Willem van Kessel moet kennelijk tussen 1467 en 1469 gestorven zijn, want zijn oudste zoon Johan werd op 15 juni 1469 met de burcht beleend.⁷² In 1473 werd hij zelfs opnieuw beleend, ditmaal echter door de Bourgondische bezetter, Karel de Stoute.⁷³ De sterfdatum van Gerarda van Broekhuizen is niet precies bekend, maar zij overleefde haar echtgenoot. Dit blijkt uit een accoord – vermoedelijk gesloten binnen het tijdvak 1467/1476 – tussen de familie Van Kessel en de Van Merwijck's, omtrent de boedscheiding van Willem van Kessel en Gerarda van Broekhuizen.⁷⁴

Mathijs van Kessel

Na de dood van zijn broer Johan – vermoedelijk overleden tussen 1473 en 1476 – kwamen de rechten op de burcht in handen van zijn jongere broer Mathijs van Kessel. Hij bracht deze rechten in blijkens zijn huwelijkscontract met Margaretha, dochter van Johan van Hembergh, op 7 december 1476.⁷⁵ Wat de reden was waarom Mathijs van Kessel pas na het optreden van Karel van Egmond – als enige rechtmatige hertog van Gelre (1492-1538) – uiteindelijk in 1493 met de Kesselse burcht beleend werd, is niet duidelijk. Wellicht dat hier de Bourgondische bezetting aan ten grondslag ligt? Volgens een aantekening in het leenregister zegt de Gelderse leengriffier 'Ick en vynde nyet inden leenbuecken dat Thijss vurscreven beleent is geweest, mer sijn brueder Johan'.⁷⁶ Of zou Johan van Kessel dan niet vóór 1476 gestorven zijn? Natuurlijk rijst dan de vraag met welk recht Mathijs in 1476 de burcht Kessel in zijn huwelijkscontract kon opvoeren.

Naast de burcht bracht hij ook nog een groot aantal goederen in, te weten:

1. de hof Opgen Grave
2. de grote Weerd, in de Maas gelegen
3. de halve tol op de Maas
4. de hof aengen Broeck
5. de molen (watermolen)
6. de hof Kalverpasch aan het broek, welke hoff eyn leen was op 't huys Kessel, dat selige Wilm van Kessel, des bruijdegoms vader vercregen und gegolden hait
7. de hof Tgen Holt met de halve tienden te Kessel
8. de hof Tgen Eycken te Blerick gelegen
9. de grote tienden, met kleine of smalle tienden te Kessel
10. het veer van Kessel; uit de opbrengst diende een levering van 12 pond was aan de landsheer betaald te worden;
11. de visserij op de Maas
12. verschillende renten uit goederen gelegen onder Kessel, Helden, Baarlo en Blerick
13. de vermeende rechten op het ambtmanschap van het land van Kessel en de halve heerlijkheid Horst.

Van bruidszijde was de inbreng echter veel magerder; wellicht dat haar afkomst hierbij een rol speelde. Zij was de dochter van de erfkamerheer van Keulen; zij verkreeg als huwelijksgift 25 malder rogge uit de hof Wijnthagen en 12 malder rogge uit de hof Husshoven. Wanneer haar grootvader kwam te overlijden zou de hof Honderpasch gelegen onder Sinter Claes Capellen bij de stad Kempen haar nog toekomen.

Van Mathijs' tante Elisabeth van Broekhuizen, Abdis van klooster Grafenthal – overleden in 1469 – verkreeg hij een jaarlijkse rente, groot negen mud rogge, uit de hof ten Berken gelegen te Vornick, via zijn moeder Gerarda van Broekhuizen aangestorven. Echter in 1482 schonken Mathijs en Margaretha van Hemberch deze jaarlijkse rente aan het klooster-convent van Gaesdonck.⁷⁷

Omstreeks 1498 was de oude watermolen erg in verval geraakt, waardoor de Kesselse bevolking moest uitwijken naar één van de molens gelegen in de omliggende dorpen. Dit betekende voor de burchtheer een flinke verliespost, maar op 29 september 1498 kwam de hertog hem tegemoet. Mathijs verkreeg goedkeuring tot het bouwen van een windmolen. Met andere woorden: hij kreeg van de hertog 'den wint in der heerlijkheid ind kirspel van Kessel, alsoo dat hij ind nijemandt anders aldaer eene wintmoelen sal ind mag doen setten'. Tevens verkreeg hij het recht 'wanneer es eenighsints moegelijck sije, ende omb meer seeckerheijt wil sal hij oijck een Roesmolen (Rosmolen) daer setten' met molendwang voor de Kesselse boeren, op straffe van in beslag neming van het graan en twee gulden. Waarvan de helft bestemd was voor Mathijs van Kessel en de andere helft voor de aanbrenger. De hertog zelf kreeg voor dit geschonken recht via de rentmeester jaarlijks betaald een schild, te

weten twee pond elk van 15 stuivers op Sint Petrus ad Cathedram.⁷⁸

Intussen bleef Mathijs in de weer om alsnog benoemd te worden tot ambtman van Kessel. Zijn pogingen gingen zelfs zover dat hij – op 10 december 1491 – probeerde zijn rechten aan Otto Schenck van Nydeggen, heer van Walbeck te slijten.⁷⁹ De verkoop moet daarna toch nog zijn teruggedraaid, want nauwelijks twee jaar later – op 1 mei 1493 – werd tussen Mathijs van Kessel en de toenmalige ambtman Thijs van Merwijck (zijn neef) een geschil over dit ambt bijgelegd.⁸⁰

Doch het geharrewar – bijna een gebed zonder eind – duurde zelfs tot 1541.

Ondanks deze kwestie bleef Mathijs van Kessel achter zijn leenheer – de hertog van Gelre – staan en sloot zich aan bij het verbond van de ridderschap en steden van het Overkwartier. In 1503 bezwoeren zij elkaar bijstand en hielden tevens het gebied in bewaring ten tijde van de afwezigheid van de hertog door de reis naar Frankrijk.⁸¹ Over Mathijs' verdere levensloop is maar weinig bekend; hij moet omstreeks 1515 gestorven zijn. Slechts één wettige zoon uit het huwelijk van hem en Margaretha is bekend; ze noemden de jonge zoon naar diens grootvader Willem. Daarnaast had Thijs nog een natuurlijke (bastaard) zoon, welke eveneens Willem van Kessel genoemd werd.

Willem van Kessel

Karel hertog van Gelre gaf op 17 juni 1505 remissie (een soort gratie) onder andere aan ene Willem van Kessel, wegens gepleegde doodslag aan de burggraaf van Montfoort.⁸² Of deze genoemde Willem dezelfde is als de enige wettige erfgenaam van Mathijs van Kessel en Margaretha van Hembergh is niet uit de akte van 1505 op te maken. Voorzichtigheid is hierbij namelijk wel geboden, omdat er rond deze tijd meerdere lieden met de naam Willem van Kessel rond liepen. Zo was er naast de bastaardzoon en de wettige zoon ook één Willem van Kessel welke omstreeks 1513 of eerder de functie van schatmeester (ook wel schatheffer of schatbeurder) in het land van Kessel verwierf.⁸³ Deze Willem was echter een zoon van Gaert van Kessel.

Volgens de rekening van Hendrik van Salsborch ambtman van Kessel (1513-1522) lopende over de jaren 1513 tot 1517 blijkt uit een aantekening omtrent achterstallige, niet betaalde rente, dat de vader van Willem – Mathijs van Kessel – reeds vóór 1515 moet overleden zijn.⁸⁴ Pas in het jaar 1520 werd over deze rente met de hertog in een regeling een en ander vastgelegd.⁸⁵

Willem trouwde omstreeks 1516 onder huwelijksvoorwaarden met Anna, dochter van Hendrik van Barrick (Barich) en Eva van Brede. Hij bracht alle Kesselse goederen in het huwelijk mee. Van bruidszijde kreeg het jonge paar 'twee dusent Hoernsche gulden bynnen jaer ende da-

Afb. 12 Zegel van Willem van Kessel, 1516 november 10, diameter 27 mm.
Bron: RAL, Huisarchief Kessel, inv.no. 236.

ge nae hoire beyder bijsclape ende rechten kyrckganck' als huwelijksgift.⁸⁶

Op 19 juni 1527 werd Willem van Kessel met de Kesselse burcht beleend; ook nu is het een raadsel waarom hij pas na circa 12 jaar – na de dood van Thijs van Kessel – werd beleend.⁸⁷ Anna van Barrick kreeg van haar echtgenoot het vruchtgebruik van de Kesselse goederen toebedeeld, hetgeen hun leenheer de hertog van Gelre in een akte uit 1534 bevestigt.⁸⁸ Een paar jaar later, in 1538, was Willem betrokken bij de onderhandelingen omtrent de opvolging van Karel hertog van Gelre; als here tot Kessel bekrachtigde hij zelfs het verdrag. Waarmee het hertogdom na de dood van Karel in handen zou komen van de

hertog van Kleef.⁸⁹ In het algemeen menen de Kesselse geschiedschrijvers dat Willem van Kessel vóór 15 oktober 1541 moet overleden zijn. Zij gaan er in principe van uit dat hij op 17 januari 1541 gestorven is, maar de bron welke zij hiervoor aanhalen 'Het Necrologium van de Munsterabdij te Roermond' geeft geen enkele garantie dat het hier om de Kesselse burchtheer gaat.⁹⁰ Immers op 30 december 1541 'op den huijse to Kessell, in joncker Willems vorscreven slapkaemer' vermaakte Willem voor notaris Frans vanden Poll de vermeende rechten op het Ambt Kessel en de halve heerlijkheid Ter Horst aan zijn neef Reinard van Vlatten.⁹¹ Eindelijk was het voor de Van Kessels gedaan; ja, wèl 90 jaar na het overlijden van Johan van Broekhuizen, heer van Loe en Geysteren waren zij van diens erfenis verlost. Mede door dit feit is het onmogelijk aan te nemen dat Willem van Kessel op 17 januari 1541 gestorven zou zijn. Zijn overlijden moet dus van ná dit tijdstip dateren. Maar wat nog een probleem oplevert is een feit dat betrekking heeft op de burcht. Op 15 oktober 1541 worden Jasper van Merwijck en Hendrik van Barrick van wegen hun moeder Fresa van Merwijck met de burcht Kessel beleend.⁹² Daar het huwelijk van Willem en Anna kinderloos was gebleven, heeft hij misschien zelf zorg gedragen voor zijn opvolging. Een schitterend voorbeeld had Willem in zijn onmiddellijke omgeving bij de hand; we denken hierbij aan de opvolging van Karel, hertog van Gelre. Hoe dit alles ook moge zijn, met de dood van Willem van Kessel omstreeks 1542, kwamen de Kesselse goederen terecht in handen van de familie Van Merwijck. Na twee eeuwen in mannelijke lijn, vererfde de burcht tenslotte in vrouwelijke lijn van de Van Kessels naar Caspar van Merwijck, een neef van de erflater.

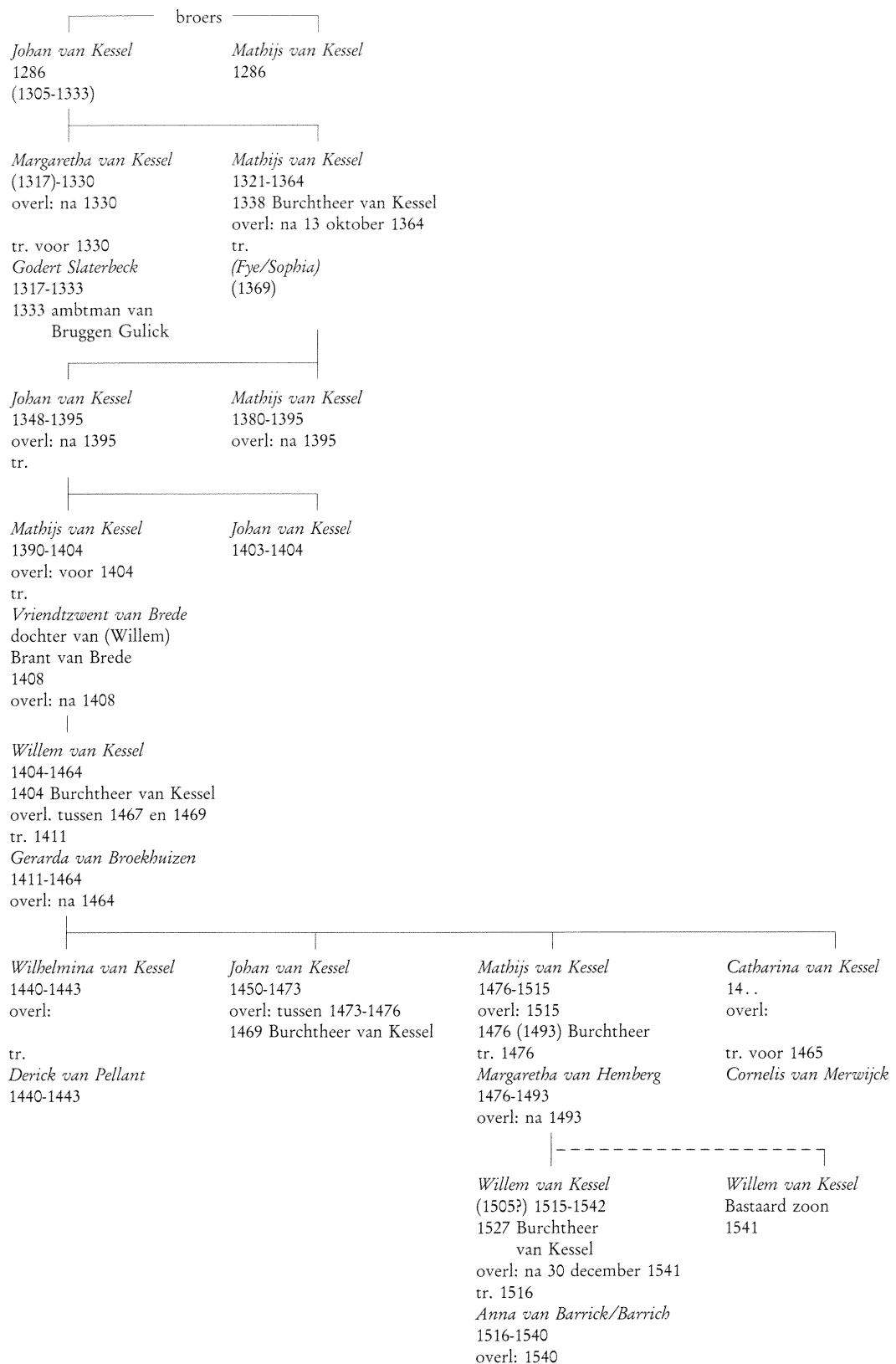
Venray, winter 1989

Aan het einde van deze bijdrage wil ik graag mijn dank betuigen aan de heren Prof. Dr. J. G. N. Renaud (Amersfoort), H. J. J. Vermeulen (Heerhugowaard), J. W. A. Fleuren (Nijmegen) en Dr. D. Kastner (Krefeld) voor hun kritische kanttekeningen en waardevolle bijdragen.

Afb. 13 De ruïne van Kessel vanuit het oosten in de vijftiger jaren. Foto KLM Aerocarto.

Genealogie familie Van Kessel

Gebruikte afkortingen:

ARA = Algemeen Rijksarchief in Brussel
HSAD = Hauptstaatsarchiv Düsseldorf
LGOG = Limburgs geschied- en oudheidkundig genootschap
PSHAL = Publications de la société hist. et archéologique le Limbourg
RAL = Rijksarchief in Limburg
RAG = Rijksarchief in Gelderland

Noten

- ¹ ARA Brussel, Hertogelijk archief, Manuscris divers nr. 3 folio 176.
- ² P. N. van Doorninck en J. S. van Veen, Acten betr. Gelre en Zutphen 1107-1415, Haarlem (1898) 298-299 (1257 augustus 1).
- ³ Idem, 113-114 (1304 juli 8).
- ⁴ Idem, 319-320 (1311 mei 20).
- ⁵ RAG, Hertogelijk archief, charter verzameling, nr. 54 (1286 oktober 31); I. A. Nijhoff, Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis van Gelderland, Arnhem 1830, Deel 1 oorkonde nr. 3.
- ⁶ Idem deel 1, oorkonde nr. 172 pagina 172 voetnoot 1; C. A. A. Linszen, De benaming van het gebied van Opper Gelre in de bronnen van 1318-1407 in: *Libellus festibus*, Een bundeling historische opstellen aangeboden aan Joseph H. F. H. Linssen op zijn 70ste verjaardag, Roermond 1964 (131).
- ⁷ RAL, Magazijnlijst van de archivalia der heren van Kessel uit de families Van Merwijck en de Keverbergh (verder geciteerd als: Huisarchief Kessel) inv.no. 256 (1279 oktober 27).
- ⁸ RAG, Hertogelijk archief, inv.no. 25 Waardenburgse kroniek, folio 35 verso.
- ⁹ L. A. J. W. Baron Sloet, Oorkondenboek der graafschappen Gelre en Zutphen, Den Haag 1872-1876, oorkonde nrs. 1053-1056; RAG, Hertogelijk archief, Chartres uit München teruggekeerd, nrs. 24-28.
- ¹⁰ Rijssel, Archives départementales du Nord, B405 nr. 2732; ARA Brussel, Chartres Namen, nr. 191 (1286 mei); Sloet Oorkondenboek nr. 1101; J. Kleintjes in *Limburgs jaarboek* 27 (1921) 12-27.
- ¹¹ G. H. A. Venner, Die Grafschaft Geldern vor und nach Wörringen in: *Der Name der Freiheit 1288-1988*, Köln 1988 (251-265).
- ¹² L. S. Meihuizen, De rekening betr. het graafschap Gelre 1294/1295, *Werken Gelre* nr. 26, Arnhem 1953 (25).
- ¹³ J. Habets, De archieven van het kapittel der hoogadellijke rijksabdij Thorn, Den Haag 1889, Deel 1 nr. 65 (1286 januari 23).
- ¹⁴ Rijksarchief Gent (België), Chartres der graven van Vlaanderen, Fonds De Saint-Genois, no. 412, Vidimus 16 augustus 1297 van de deken van St. Albaan te Namen; Sloet oorkondenboek nr. 1109 (1286 juli 4).
- ¹⁵ Historisches Archiv Stadt Köln, Archiv Sankt Pantaleon, Urk. 1/112 (1305 mei 13).
- ¹⁶ L. S. Meihuizen, De rekening betr. het graafschap Gelre 1294/1295, Arnhem 1953, (11) tekst van de rekening.
- ¹⁷ P. N. van Doorninck, Het oudste leenactenboek van Gelre 1326, Haarlem 1898 (3).
- ¹⁸ HSAD, Herrschaft Heinsberg, Urk. 48 (1317 juni 20).
- ¹⁹ J. Habets, De archieven van het kapittel der hoogadellijke rijksabdij Thorn, Den Haag 1889, Deel 1, nr. 161 (1330 juli 6).
- ²⁰ HSAD, Herrschaft Heinsberg, Urk. 162 (1321 juli 6).
- ²¹ Idem, Urk. 67 (1321 november 1).
- ²² Idem, Urk. 76 (1324 oktober 2).
- ²³ Idem, Urk. 57 (1321 januari 13).
- ²⁴ RAL, Huisarchief Kessel, inv.no. 257 (1338 december 13).
- ²⁵ P. N. van Doorninck en J. S. van Veen, Acten betr. Gelre en Zutphen, Haarlem 1908, (306-307) 1338 augustus 10; I. A. Nijhoff, Deel 1, Arnhem 1830, Oorkonde nr. 331.
- ²⁶ RAG, Hertogelijk archief, Charter verzameling, inv.no. 144 (1318 september 3), I. A. Nijhoff, Deel 1, Oorkonde nr. 178.
- ²⁷ RAG, Hertogelijk archief, Charter verzameling, inv.no. 112 (1333 maart 1), I. A. Nijhoff, Deel 1, Oorkonde nr. 268..
- ²⁸ RAL, Archief van het klooster Maria Weide te Venlo, voorheen Heimatmuseum te Kevelaer, Oorsp. (1339 september 14).
- ²⁹ RAL, Huisarchief Kessel, inv.no. 345 (1340 november 10).
- ³⁰ Gemeentearchief Roermond, Oud archief, Afschrift in Jura et Privilegia I, inv.no. 345 folio 57 (1348 april 15); RAL, Huisarchief Kessel, afschrift in inv.no. 310.
- ³¹ RAL, Huisarchief Kessel, inv.no. 261 (1350 november 11); RAG, Hertogelijk archief, Varia. doos II, nr. 17.
- ³² Gemeentearchief Nijmegen, Oud archief (O.A.N.) inv.no. 2656 nr. 4 (1428 oktober 1); Gemeentearchief Roermond, Oud archief, afschrift in inv.no. 345 folio 65-66.
- ³³ RAG, Hertogelijk archief, Charter verzameling, inv.no. 272 (1359 januari 25), I. A. Nijhoff, Deel 2, Arnhem 1833, Oorkonde 89 volledige tekst.
- ³⁴ RAL, Huisarchief Kessel, afschrift in inv.no. 310; RAG, Archief Rekenkamer, afschrift in inv.no. 297 folio 143 verso (1364 oktober 13). N.B. Het regest no. 15 van A. H. Martens Sevenhoven komt niet met de tekst overeen.
- ³⁵ P. N. van Doorninck, Schatting van den lande van Gelre voor het Overkwartier en de Betuwe van 1369, Haarlem 1903, 38.
- ³⁶ RAG, Hertogelijk archief, Charter verzameling, inv.no. 380 en 437 (1368 november 1); I. A. Nijhoff, Deel 2, Arnhem 1833, Oorkonde nrs. 161 en 162.
- ³⁷ Gemeentearchief Venlo, Oud archief, inv.no. 19 (1377 december 13); I. A. Nijhoff, Deel 3, Arnhem 1839, Oorkonde nr. 43.
- ³⁸ Th. J. Lacombet, Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins oder des Erzstifts Cöln etc. Herdruk Aalen 1966, Band 3, Oorkonde 834 volledige tekst; RAG, Hertogelijk archief, Archief Hertogin Mechteld, inv.no. 70 oorsp. (1379 maart 24).
- ³⁹ RAL, Huisarchief Kessel, inv.no. 292 (1391 december 11).
- ⁴⁰ RAG, Hertogelijk archief, Charter verzameling, inv.no. 648 (1352 juli 9), I. A. Nijhoff, Deel 2, Oorkonde nr. 55.
- ⁴¹ RAL, Archief klooster Keizersbosch te Neer, Cartularium 1226-1762, folio 104-105.
- ⁴² Idem, folio 105 verso – 106.
- ⁴³ Gemeentearchief Roermond, Archief Huisarmen, inv.no. 1624 A (1387 maart 21), gelicht uit RAL archief schepensbank Kessel, inv.no. 292. Maar onduidelijk blijft het of Godert inderdaad de functie van ambtman van Kessel heeft vervuld.
- ⁴⁴ RAL, Archief klooster Karthuizers van Roermond, inv.no. 34 (1397 januari 17), J. Linssen, Ambtmannen van Kessel, in: *De Maasgouw* 81 (1962), 18-26.
- ⁴⁵ RAL, Huisarchief Kessel, inv.no. 2-1 (1395 december 12).
- ⁴⁶ RAL, Archief van het klooster Maria Weide te Venlo, voorheen Heimatmuseum te Kevelaer, Oorsp. (1390 september 9).
- ⁴⁷ Idem, (1395 juli 6).
- ⁴⁸ Idem (1402 augustus 20).
- ⁴⁹ Onlangs is het archief gedeelte van het klooster Maria Weide wat berustte bij het Heimatmuseum te Kevelaer naar het rijksarchief in Maastricht verhuisd. Het archief wordt nu in zijn geheel geïnventariseerd.
- ⁵⁰ RAG, Gelderse leenkamer, inv.no. 1 (A) folio CXLIII (1404 augustus 1).
- ⁵¹ RAL, Huisarchief Kessel, inv.no. 338 (1408 september 17).
- ⁵² RAL, Archief parochie Kessel, inv.no. 1, jaargetijdenboek; E. Rosenkrantz, Bijdrage tot de geschiedenis der Graven van Kessel, in: *De Maasgouw* (19) 1897, 16.
- ⁵³ RAG, Archief van de heren van Ammerzoden, afschrift in inv.no. 19 folio 85-87 verso (1411 november 3).
- ⁵⁴ RAL, Schloss Haag, Geldern, Urk. 1034 (1415 juli 22) oorspr. HSAD, Landesarchiv Geldern, Urk. 8 eigentijds afschrift; M. Flokstra, Geysteren in de middeleeuwen in: *Castellogica Verkenningen*, Doorn 1988, Band II, pagina 40-42 volledige tekst van de oorkonde.
- ⁵⁵ RAL, Huisarchief Kessel, inv.no. 293 (1433 oktober 28).
- ⁵⁶ Idem, inv.no. 294 (1436 oktober 21).
- ⁵⁷ Idem, inv.no. 295 (1437 augustus 10).
- ⁵⁸ Idem, inv.no. 296 (1441 mei 1).
- ⁵⁹ Gemeentearchief Nijmegen, Oud archief, inv.no. 3975 (1418 mei 3); Gemeentearchief Zutphen, Oud archief, inv.no. 2394; I. A. Nijhoff, Deel 3, Arnhem 1839, Oorkonde nr. 374B.
- ⁶⁰ Gemeentearchief Arnhem, Oud archief, inv.no. 5809 Regest 760 (1436); I. A. Nijhoff, Deel 4, Arnhem 1847, Oorkonde nr. 158 D.
- ⁶¹ RAL, Archief van het klooster Maria Weide te Venlo, voorheen Heimatmuseum te Kevelaer, Oorsp. (1443 januari 7).
- ⁶² Idem, (1443 januari 11).
- ⁶³ Archiv Schloss Harff, Urk. 302 (1431 april 18).
- ⁶⁴ Gemeentearchief Arnhem, Oud archief, inv.no. 5455 folio 10 Uitspraak van de ridderschap en steden van Gelre in een geschil tussen

- hertog Arnold en Johan van Broekhuizen 1437-1439; RAG, Hertogelijk archief, Varia doos I, inv.no. I, 4a. Processtukken (rollen) betr. het geschil tussen de graaf van Moers en Johan van Broekhuizen. I. A. Nijhoff, Deel 4, Arnhem 1847, Oorkonde nr. 202 volledige tekst (1442 maart 10), RAG, Hertogelijk archief, Charter verzameling, inv.no. 815.
- ⁶⁵ RAL, Archief klooster Bethlehem te Oostrum, inv.no. 1 folio 23-24 (1450 juli 7).
- ⁶⁶ RAG, Hertogelijk archief, inv.no. 25 folio 45 verso Waardenburgse kroniek, J. Gerdes Oosterbeek in: Gelderse Volks-Almanak (1874) 7-40; P. N. van Doorninck, Gelderse kronieken, Werken Gelre 5, Arnhem (1904) 47-56.
- ⁶⁷ Archiv Schloss Harf, Urk. 1038 (1451 december 11) Oorspr.; Archiv Schloss Haag, Urk. 1038 afschrift; M. J. Janssen, Geschiedenis van de Onze Lieve Vrouwe kapel te Oostrum in: PSHAL 34 (1898) 135-139 volledige tekst naar een afschrift uit het archief van de schepenbank van Venray. M. Flokstra, Geysteren in de middeleeuwen in: Castologica Verkenningen, Doorn 1988, Band II, pagina 43-44 volledige tekst van de originele oorkonde.
- ⁶⁸ Archiv Schloss Wissen, Urk. (1451 december 13).
- ⁶⁹ RAG, Hertogelijk archief, inv.no. 196 folio 61.
- ⁷⁰ RAL, Huisarchief Kessel, inv.no. 348 (1440 augustus 3).
- ⁷¹ RAG, Gelderse leenkamer, inv.no. 3 folio CXV (1465 april 9).
- ⁷² Idem, inv.no. 3 folio CXXIII verso (1469 juni 15).
- ⁷³ Idem, inv.no. 5 folio CLXII (1473 oktober 18).
- ⁷⁴ RAL, Huisarchief Kessel, inv.no. 2-5 (vermoedelijk tussen 1464 en 1476).
- ⁷⁵ Archiv Graf Berghe von Trips, Schloss Hemmersbach; RAL, Huisarchief Kessel, inv.no. 2-3 (1476 december 7) afschrift. E. Rosenkrantz, de Msg. 1898 (19) 12 Regest van de originele oorkonde maar vermeldt geen bron. Hij beschrijft wel het zegel van Mathijs van Kessel, waarvan we (nog) geen afbeelding gevonden hebben.
- ⁷⁶ RAG, Gelderse leenkamer, inv.no. 9 folio 103 verso (1493 juni 1).

BIJLAGE
1411 november 3

Dit zijn hijlicxvoirwaarden tusschen den heer Wilhelm van Broichuijssen, op dije een zijde ende Willem van Kessel op dije anderen zijde, alzo dat Willhem van Kessel hebben zall joncvrouwe Gherrith heeren Willems dochter, tot enen echten wijve ende mitt haer to meeden ghaven duijssent goeder alder schilden, elcke schildt alzoef ghoedt zijn zall, als drie ende dertichsten halven vleemschen off dije waerden daer voirn, aen gueden ghelde, welcken duijssent schilden men Wilhelm van Kessel betaelen zall, vijffhunderdt binnen den naesten paeschdaeghes, naer datem diss brijeffs binnen veerthijen nachten omgebreepen, daer nae ende dije ander vijffhondert zullm hem heer Willem, heere van Broichuijssen ende Agniese zijnen wittelijken wijve bewijssen ende overgheven aen der heerlicheijdt van Waerdemburch, mitt allen hooren toebehoiren in alzulcker weggen off Johan, here to Weerdemborch, wille. Soe mach hij Willem van Kessel voirscreven, dije vijffhondert schilden binnen jaer ende daeghe betaelen nae datum dis brijeffs off mitt erve hem verwijschen dat daer ghoedt voir zij, te weeten van hondert schilden des jaers tween maect vijftich schilde, dije hem alle jaer betaelen zall, op Sinte Andriesdach des heijlighen apostels, all wintter tijdt toe, dat hij Willhem van Kessel vurschreven dije vijff hondert schilden betaelt, mitter jair ghelde te zamen. Weer oock zaecke dat Johan, heere te Weerdemburch, vurs. dese vijffhondert schilden nijet betaelen woude in maeten als vurschreven es, binnen den neesten jaer, dat desen hijlick gheschiet weer. Soe zijndt huwelijcxve voirwaarden dat Willem van Kessel vurschreven ende joncvrouwe Gherrit, zijn wijff, staen zullen tot haeren kijnsch deijle aen der heerlicheijdt van Weerdemburch, ende dat kijds deell vorderen, ende aensprecken wanneer dat zij willen ghelijck off heer Willem heere van Broechuijssen ende vrouwe Agniese vurs. beijden vanden leeven ter doot coommen weeren ende daer toe zullen heer Willem ende vrouwe Agniese beijden vurs. off hueren erven helpen ende raeden mitten hijlicx brijeven dije zij hebben spreekende van der heerlicheijdt van Waerdemburch ende dije daeghen, huijden ende leijsten dije zich dan aff ghebueren zullen. Ende mitten vijff hondert schilden dije Willem ende Gherrith zijn wijff vurschreven vertijeghen hebben ende verthijen op allen guede dije den vurs. heer Willem heer van Broechuijssen, heeft te weten van Loo, van Broe-

- ⁷⁷ HSAD, Archiv Kloster Gaesdonck, Urk. 74 (1482 juni 4).
- ⁷⁸ RAL, Huisarchief Kessel, inv.no. 297 (1498 september 29).
- ⁷⁹ RAG, Hertogelijk archief, inv.no. 196 folio LXI-LXII, Rekeningen Overkwartier ná 1473, inv.no. 1782 folio 85 verso-86 verso (1491 december 10).
- ⁸⁰ Archiv Schloss Harff, Urk. 793 (1493 mei 1).
- ⁸¹ RAL, Archief van de Staten van het Overkwartier van Gelder, inv.no. 481 oorspr. Regest 60; I. A. Nijhoff, Deel 6 eerste stuk, Arnhem 1859, Oorkonde nr. 386 volledige tekst (1503 februari 5).
- ⁸² RAG, Hertogelijk archief, XIV-Libri deel 8, folio 1 (1501 juni 17); I. A. Nijhoff, Deel 6 eerste stuk, Arnhem 1859, Oorkonde nr. 485.
- ⁸³ RAG, Hertogelijk archief, Rekeningen Overkwartier ná 1473, inv.no. 1727 folio 14 verso.
- ⁸⁴ Idem folio 75.
- ⁸⁵ RAG, Hertogelijk archief, XIV-Libri deel 8, folio 117 verso-118 verso (1520 december 24).
- ⁸⁶ RAL, Huisarchief Kessel, inv.no. 256 (1516 november 10).
- ⁸⁷ RAG, Gelderse leenkamer, inv.no. 12 folio CXXXVII (1527 juni 19).
- ⁸⁸ RAG, Gelderse leenkamer, inv.no. 12 folio CXXXVII (1534 oktober 8).
- ⁸⁹ HSAD, Landesarchiv Jülich-Berg, Urk. 2014 (1538 januari 27); Th. J. Lacomblet Oorkondenboek, Band 4, Oorkonde nr. 537.
- ⁹⁰ J. B. Sivre, Het Necrologium der adellijke abdi van O.L. Vr. Munster te Roermond in: PSHAL 13 (1876) 180; Kl. Januarius (17) 'Obijt Wilhelmus de Kessel . . . anno domini MCCCCXXLj'. Onder pagina 199 is wel met zekerheid Willems echtgenote vermeld: Kl. Martius (20) 'Obijt Anna de Barick dicta de Kessel' . . . Anno XL'.
- ⁹¹ Archiv Schloss Harff, Urk. 1134 Oorspr.; Akten Vlaten I nr. 12 folio 48-49 eigentijds gewaarmerkt afschrift (1541 december 31). Wellicht is hier het jaartal fout.
- ⁹² RAG, Gelderse leenkamer, inv.no. 15 folio 21 (1541 oktober 15).

chuijssen, zoe waer dije gheleeghen zijn, vanden Neersen up waerd. Weer tzaecke dat hem ter zijden ijedt aen vijele, als recht weer, ende alzoef zall hij ouch doen vander heerlicheijdt van Waerdemburch off hem dije vijffhondert schilden daer betaelt warden, in maten als vurschreven steijt, beheltlicken altoes der menlicker gheboirte vanden zwerdt zijden haers rechtens aen den heerlicheijden. Ende dije vijff hondert schilden dije Johan, heere tho Waerdemburch gheven zall, zalmen beleggen aen vrember erve, in maeten oft zaecke weer dat Willhem ende jonckvrouwe Gherrit zijn wijff, aen wittachtighe gheboorte van hem te blijven storven dat dan dije vijffhondert schilden off dat erve dat daeromme ghecocht weer weder ghaen zall aen dije heerlicheijdt van Waerdemborch. Ende dije vijff hondert schilde dije van den heere van Broechuijssen coommen zijn, zullen belacht zijn, in ende aen Willems erve van Kessel, in maten ouch off zij sonder gheboorte storven zoe zolden dije vijffhondert schilden wederom ghaen in der heerlicheijdt van Broichuijssen. Ouch ist vurwaarden dat Willem van Kessel vurschreven joncvrouwe Gherrith zijn wijff tuchtigen zall in allen zijn ghuede van Blerick ende daer in zetten dat zij des in den landtrecht ghe-noech hebbe. Ende dijtt all zonder argelist, ende want wij Willhem heere van Broechuijssen ende Willem van Kessel willen ende mallick den anderen ghelooft hebben deesse zaecken ghelijck zij voirschreven staen te volvueren ende brijeven daer op the gheven inder bester formen, zoe hebben wij onssen zeeghelen des tot eener ghetuich beneeden aen desen ghehanghen ende deesse zaecken zijn gheschiet overmits heer Mathijs van Kessel, Ritter ende Zijegher van der Horst, van Willems weeghen van Kessel, op dije een zijde, ende Heijnrick van Wijsch ende Sweer van Broechuijssen, van heeren Willems weeghen van Broechuijssen op dije ander zijden, dije desen vurschreven zaecken tuijghen als hijlicxluijden van beijden zijden, ende hebben des tot eijen getuighe haeren zeeghelen mede aen deesen brief gehanghen. Ghegheven inden jaire ons heeren duijssent vijer hondert ende elve op Sinte Huijbrechts dach, des heiligen Bischops ende Confessoirs.

Ende was bezeeghelt, mitt zes vuijthangende zeeghelen in groenen wasche, ende staerten.

Bron:

RAG, Archief van de heren van Ammerzoden, afschrift in inv.no. 19 folio 85-87 verso.